

מז, יז

ויביאו את מקניהם אל יוסף ויתן להם יוסף לחם בסוסים ובמקנה הצאן
 ובמקנה הבקר ובחמרים וינהלם בלחם בכל מקניהם בשנה ההוא
 וינהלם: כמו וינהגם (מהלים עה, נב). ודומה לו אין מנהל לה (ישעי' נא, יח). על מי
 מנוחות ינהלני (מהלים כג, ז).

כמו וינהגם

צריך ביאור:

א. מדוע לא הקדים את פירושו על הפסוק (וישלח לג, ד) "ואני אתנהלה
 לאטי".

ב. לכאורה הי' לו לומר "לשון הנהגה" (וכיוצא בזה).

והביאור:

אין רש"י צריך לפרש מה שנאמר "ואני אתנהלה לאטי", כי פירושו ידוע - אני
 אוליך ואוביל (את עצמי ואת הילדים והצאן והבקר) "לאטי". אבל אין לפרש
 "וינהלם בלחם" במובן של הולכה כפשוטה.

(אמנם, אף שהקושי שבכתוב הוא במלים "וינהלם בלחם" אין רש"י מעתיק
 בדיבור המתחיל מלת "בלחם", כי כל הפסוק מדבר אודות הספקת לחם).

לכן מפרש ש"וינהלם" הוא כמו "וינהגם כעדר במדבר" (תהלים עה, נב),
 שפירושו שהקב"ה הוליך את ישראל בהנהגה מיוחדת, הוא דאג לכל צרכיהם
 (כרועה הזה שדואג לצרכי עדרו). ואף כאן: יוסף "ניהל" את חלוקת הלחם
 באופן מיוחד - הוא כלכל את החלוקה לפי חשבון ומדידה מחושב היטב, כדי
 להבטיח שהלחם יספיק לכל השנה (ולא ייגמר כבר בתחלת השנה וכיוצא בזה).

ועל דרך מה שמצינו שיוסף כלכל את בית אביו "לחם לפי הטף" - "אף לפי
 צורך הטף שדרכן לפרור כו'" (שפתי חכמים לרש"י פסוק יב).

ומכיון שמלת "וינהגם" נמצאת רק פעם אחת בתנ"ך, אין רש"י צריך להעתיק
 עוד מלה מהכתוב כדי לציין הכתוב בדיוק).

ודומה לו אין מנהל לה, על מי מנוחות ינהלני

צריך ביאור:

א. מהו הדיוק "ודומה לו" (ולא "וכן").

ב. מדוע מסתייע משני פסוקים.

ג. מדוע לא הביא פסוק מוקדם בישעי' (מט, י) - "ועל מבועי מים ינהלם".

והביאור:

"אין מנהל לה" מדבר אודות ניהול כללי של כלל ישראל, ואם כן הרי זה דומה ל"וינהלם", שפירושו ניהול והנהגה מיוחדת. אמנם, ניהול כללי זה של צרכי העם והמדינה דומה לניהול של הולכה כפשוטה, ואם כן אין ראוי מוכרחת מפסוק זה שניתן להשתמש בלשון "וינהלם" (המורה על הנהגה כללית) בקשר לדבר פרטי (הספקת לחם).

לכן מסתייע גם ממה שנאמר "על מי מנוחות ינהלני", שם נאמר לשון "ניהול" במובנו הרחב בקשר לענין פרטי ("מי מנוחות" - שתי').

ורש"י מביא רא"י זו לאחר הרא"י מ"אין מנהל לה", כי "על מי מנוחות ינהלני" הוא משל לכל צרכי האדם, ובמילא היינו מפרשים "ינהלני" (הנאמר בסגנון של משל) במובן של הולכה כפשוטה (כבתחלת הכתוב: "בנאות דשא ירבצני"). אבל לאחר שרואים מ"אין מנהל לה" שלשון "ניהול" מתאים גם לא במובן של הולכה כפשוטה, מסתבר שגם "על מי מנוחות ינהלני" פירושו הנהלה כללית של סיפוק כל צרכי האדם.

לפי זה מובן מדוע לא הסתייע רש"י מ"ועל מבועי מים ינהלם": בתחלת פסוק זה כבר נאמר "כי מרחמם ינהגם", שפירושו הנהגה כללית, ואם כן מסתבר ש"ועל מבועי מים ינהלם" הוא מלשון הולכה כפשוטה (הקב"ה יוליכם אל מבועי מים).

כן מובן מה שאיגו מביא את הפסוק "נהלת בעוזך אל נוה קדשך" (בשלח טו, יג), כי גם שם אפשר לפרש מלת "נהלת" במובנה הרגיל (הולכה כפשוטה).

יינה של תורה

על הפסוק "וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים גו' ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה" (פסוק יד) מבואר בחסידות שבאהבת ה' ישנם שני סוגים כלליים. א. אהבה הנולדה משכל, מהתבוננות בגדולת ה', והיא דומה לתבואה הצומחת על ידי זריעה. ב. אהבה מסותרת, שישנה בטבע בכל יהודי, והיא משולה לספיחים, הצומחים מעצמם, מזריעה "שנפל בה מכבר".

והנה, זריעת האהבה המוסתרת בכל יהודי נעשה על ידי יוסף צדיק עליון. וזהו הפירוש של "וילקט יוסף את כל הכסף גו' ויבא גו' ביתה פרעה", שכל הבחינות של חסד ("כסף") שנמשכו ליוסף המשיך במלכות, מקור נשמות ישראל, היינו המשכת אהבה מסותרת לכל יהודי.

ויש רמז לענין זה בדברי רש"י:

ההבדל בין "הנהגה" לבין "הנהלה" הוא, שהראשון מורה בדרך כלל על הנהגה גלויה, שבה ניכר ונראה קירובו של המנהיג אל המונהג; ואילו השני מורה על הנהגה כללית. שבה לא ניכר ונראה מנהיגותו של המנהיג. ורש"י מרמז לנו

כאן, שהגילוי של אהבה מסותרת ("וינהלם") שישנה בכל יהודי הוא "כמו וינהגם", זה נמשך ומונהג מיוסף הצדיק, אלא ש"ודומה לו אין מנהל לה" - נדמה לנו שזהו ענין של "ניהול", מעצמו, אבל לאמיתו של דבר זהו תוצאה מ"זריעתו" של יוסף בכל יהודי בפרט. אלא מכיון ששרש האהבה הוא בבחינת "אור קדמאה", שלמעלה מסדר השתלשלות, אין רואים בגלוי איך הדבר בא מלמעלה.

שם: כמו וינהגם

לכאורה שולל רש"י את פירוש התרגום - "וזנינון בלחמא".

אבל לפי זה צריך עיון מדוע שינה רש"י כאן מלשונו בפרשת בשלח (טו, יג): "נהלת, לשון מנהל, ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית".

ואולי יש לומר, שאונקלוס אינו מתרגם תיבת "וינהלם", אלא מפרש הענין (וכדרכו בכמה מקומות - ראה רש"י לך יד, ו. ויחי מט, יב. ועוד). היינו שכוונת הכתוב ב"וינהלם בלחם" (לאחר שכבר נאמר "ויתן להם יוסף לחם לפי הטף") היא "וזנינון בלחמא", מזון וכלכלה במובן הרחב, היינו, שיוסף חילק את הלחם בצורה מועילה ומתאימה (ראה בביאור לרש"י זה).

(וראה תרגום לתהלים לא, ד).

לכן לא כתב רש"י שאונקלוס "לא דקדק לפרש אחר לשון העברית", כיון שפה מובן מאליו שאין כאן תרגום תיבה אלא פירוש הענין (מה שאין כן בפרשת בשלח).

מז, כז

וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירכו מאד

וישב ישראל בארץ מצרים: והיכן. בארץ גשן: שהיא מארץ מצרים.

צריך ביאור:

א. מדוע מעתיק בדיבור המתחיל גם את המלים "וישב ישראל".

ב. המלים "שהיא מארץ מצרים" מיותרות לכאורה.

(השפתי חכמים מפרש: "שלא תאמר שישבו בשתי ארצות, במצרים ובגשן".

קשה: הרי מפורש לעיל (פסוק ו) שארץ גשן היא חלק מארץ מצרים).

והביאור: